

ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Чегурко Н.О., магістерський

Смирнова Н.В. к. е. н., доцент, – науковий керівник

Одеський державний аграрний університет

Україна входить до числа провідних виробників овочевої продукції у світі. Слід підкреслити, що Україна визнана ФАО (продовольчою сільськогосподарською організацією ООН) перспективним світовим донором продовольства загалом і овочів зокрема [1, с. 132]. Проте питома вага виробництва овочів в Україні по відношенню до світового виробництва за 2010-2017 р.р. має тенденцію до скорочення, яке в середньому за даний період складає 0,04 % в рік (рис. 1).

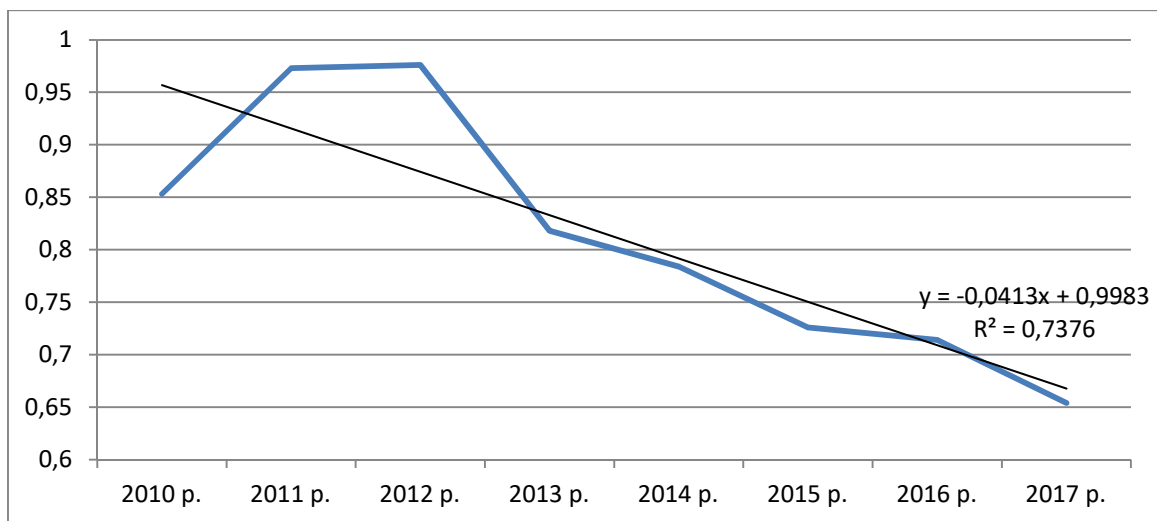

Рис. 2.1. Питома вага виробництва овочів в Україні по відношенню до світового виробництва, %

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Овочівництво, на відміну від багатьох інших галузей сільського господарства, забезпечує більш стабільне споживання овочевої продукції з розрахунку на душу населення за досліджуваний період. Аналіз виробництва і споживання овочів в Україні показав, що їх виробництво і споживання на 1 людину зростають. Структура виробництва овочів на 1 людину різко

коливається за роками. Так, частка огірків щорічно змінювалась від 5,3% до 14,5%, томатів – від 15,4% до 31,6%, буряків столових – від 2,4% до 11% [3].

Водночас нинішній стан розвитку овочівництва в країні не відповідає сучасним вимогам. Сільськогосподарські підприємства в нинішніх умовах постійно відчувають недостачу різних засобів виробництва, недосконалість законодавчої бази і, на жаль, політичну та економічну нестабільність в Україні. Все це відповідним чином відбивається на результативності роботи галузі овочівництва [4; 5].

Овочівництво є специфічною галуззю, яка має такі особливості: овочі вирощуються у відкритому і закритому ґрунті; для овочівництва характерним є сезонний характер виробництва; великий набір вирощуваних овочевих культур, кожній з яких притаманна особлива агротехніка; ускладнена механізація окремих виробничих процесів, що вимагає значних затрат ручної праці; потреба в працівниках певної кваліфікації та відповідній техніці, що зумовлює високі сумарні витрати.

На економічну ефективність виробництва овочів значною мірою впливає рівень сформованості і функціонування вітчизняного ринку овочевої продукції, який ostatніми роками розвивається досить динамічно. На сучасному етапі розвитку в ринкових умовах господарювання галузь овочівництва демонструє тенденцію до зростання обсягів виробництва овочів в усіх категоріях господарств.

Так, за 1990-2017 р.р. в усіх категоріях господарств виробництво овочів щорічно збільшилось на 97 тис. т., або на 1,4 % (табл. 1). Водночас в результаті перевиробництва овочів спостерігається динаміка поступового зниження площ під овочами. За період 1990-2017 р.р. в усіх категоріях господарств площа посадки овочевих культур щорічно скорочувалась на 0,6 тис. га, або на 0,1 %.

Завдяки зростанню виробництва та скороченню площ посадки, урожайність овочів за 1990-2017 р.р. в середньому щороку зростала на 2,2 ц/га, або на 1,4 %.

Інноваційний розвиток в аграрній сфері України відбувається головним

чином за рахунок внутрішньої мотивації суб'єктів господарювання. Основне джерело фінансування інноваційної діяльності – це власні кошти суб'єктів господарювання.

Таблиця 1

Показники виробництва овочів відкритого ґрунту в Україні

Роки	Виробництво (у масі після доробки)				Площа				Урожайність			
	тис. т	$\Delta_{\text{абс}}$	ТР, %	ТП, %	тис. га	$\Delta_{\text{абс}}$	ТР, %	ТП, %	ц/га	$\Delta_{\text{абс}}$	ТР, %	ТП, %
1990	6666	-	-	-	456	-	-	-	149	-	-	-
1991	5932	-734	89,0	-11,0	477	21	104,6	4,6	128	-21	85,9	-14,1
1992	5310	-622	89,5	-10,5	500	23	104,8	4,8	110	-18	85,9	-14,1
1993	6055	745	114,0	14,0	474	-26	94,8	-5,2	130	20	118,2	18,2
1994	5142	-913	84,9	-15,1	457	-17	96,4	-3,6	115	-15	88,5	-11,5
1995	5880	738	114,4	14,4	503	46	110,1	10,1	120	5	104,3	4,3
1996	5070	-810	86,2	-13,8	476	-27	94,6	-5,4	112	-8	93,3	-6,7
1997	5168	98	101,9	1,9	480	4	100,8	0,8	114	2	101,8	1,8
1998	5492	324	106,3	6,3	459	-21	95,6	-4,4	123	9	107,9	7,9
1999	5324	-168	96,9	-3,1	497	38	108,3	8,3	111	-12	90,2	-9,8
2000	5821	497	109,3	9,3	538	41	108,2	8,2	112	1	100,9	0,9
2001	5907	86	101,5	1,5	490	-48	91,1	-8,9	123	11	109,8	9,8
2002	5827	-80	98,6	-1,4	479	-11	97,8	-2,2	124	1	100,8	0,8
2003	6538	711	112,2	12,2	480	1	100,2	0,2	139	15	112,1	12,1
2004	6964	426	106,5	6,5	476	-4	99,2	-0,8	149	10	107,2	7,2
2005	7295	331	104,8	4,8	465	-11	97,7	-2,3	157	8	105,4	5,4
2006	8058	763	110,5	10,5	469	4	100,9	0,9	171	14	108,9	8,9
2007	6835	-1223	84,8	-15,2	451	-18	96,2	-3,8	152	-19	88,9	-11,1
2008	7965	1130	116,5	16,5	458	7	101,6	1,6	174	22	114,5	14,5
2009	8341	376	104,7	4,7	451	-7	98,5	-1,5	183	9	105,2	5,2
2010	8122	-219	97,4	-2,6	462	11	102,4	2,4	174	-9	95,1	-4,9
2011	9833	1711	121,1	21,1	498	36	107,8	7,8	195	21	112,1	12,1
2012	10017	184	101,9	1,9	494	-4	99,2	-0,8	199	4	102,1	2,1
2013	9873	-144	98,6	-1,4	483	-11	97,8	-2,2	200	1	100,5	0,5
2014*	9638	-235	97,6	-2,4	463	-20	95,9	-4,1	208	8	104,0	4,0
2015*	9214	-424	95,6	-4,4	440	-23	95,0	-5,0	206	-2	99,0	-1,0
2016*	9415	201	102,2	2,2	442	2	100,5	0,5	211	5	102,4	2,4
2017*	9286	-129	98,6	-1,4	439	-3	99,3	-0,7	208	-3	98,6	-1,4
В середньому	7178	97,0	101,4	1,4	491	-0,6	99,9	-0,1	153	2,2	101,4	1,4

*- Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки

Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Умовні позначки:

$\Delta_{\text{абс}}$ – абсолютний приріст (+); спад (-);

ТР – темп росту (скорочення), %

ТП – темп приросту (скорочення), %

Джерело: розраховано автором за даними [6]

Сьогодні інноваційні процеси відіграють надзвичайно важливу роль в успішному, високоефективному розвитку підприємств, регіонів, держави. Їх розвиток впливає на економічний та фінансовий стан підприємств, регіонів, життєвий рівень населення в них.

Сьогодні в овочівництві необхідно чітко виділяти перелік завдань інноваційного характеру, від яких залежить рівень забезпечення населення овочевою продукцією і можливості збільшення експортного потенціалу країни.

Основними напрямками інтенсифікації галузі овочівництва є використання досягнень НТП: застосування сучасних хімічних, біологічних, агротехнічних методів і засобів боротьби зі шкідниками і хворобами, освоєння науково обґрунтованих сівозмін, внесення оптимальних доз органічних та мінеральних добрив, впровадження нових високопродуктивних сортів і прогресивних технологій їх вирощування, використання під овочі меліорованих земель. Окрім цього, інтенсифікація залежить від ступеня спеціалізації, інтеграції, наявної матеріально-технічної бази цієї галузі, розвиненості інфраструктури та форми організації виробництва.

В інноваційному розвитку галузі овочівництва основним завданням є удосконалення агротехніки. Наявна система виробництва овочів передбачає активну обробку ґрунту, збільшення доз внесення мінеральних добрив, зростання пестицидного, технічного, антропогенного навантаження. Це приводить до високої мінералізації гумусу ґрунту, збільшення ерозійних процесів погіршення агрофізичних показників ґрунту, фітосанітарного стану, екологічної обстановки і, як наслідок, зниження урожайності і якості продукції, перевитрат фінансових, енергетичних і трудових ресурсів.

Розвиток овочівництва необхідно орієнтувати насамперед на ресурсо- і енергоощадну техніку і технологію. З урахуванням специфіки вітчизняної галузі овочівництва держава повинна брати участь в розробленні і стимулюванні техніко-технологічних, фінансових, екологічних і правових механізмів щодо використання інноваційних моделей розвитку галузі [7].

Для ефективного функціонування ринку овочевої продукції важливими є

встановлення гнучких цін, визначення ефективних каналів реалізації та проведення комунікаційних заходів. Використання гнучких цін забезпечує реалізацію овочевої продукції через прямий продаж від виробника споживачу, прямі поставки в супермаркети, продаж підприємствам оптової торгівлі та за іншими каналами реалізації. Позитивні тенденції розвитку вітчизняного ринку овочів також зумовлені зростанням ефективності діяльності підприємств, діяльність яких у сфері овочівництва є прибутковою.

Подальший ефективний розвиток овочівництва нерозривно пов'язаний з інвестиціями, без яких неможлива інноваційна діяльність в овочевій галузі, про що переконливо свідчить досвід кращих сільськогосподарських підприємств. Сьогодні досягти високої ефективності овочівництва без інвестицій і активної інноваційної діяльності на цій основі практично неможливо.

Використана література

1. Роганіна В.Є. Планування розвитку овочівництва на основі інновацій. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва*. Сер.: Економічні науки. 2013. № 8. С. 132-137.
2. FAOSTAT. URL: <http://faostat.fao.org>
3. Кернасюк Ю. Ринок овочів відкритого ґрунту та тепличних. Економічний гектар. 17.07.2018 р. *Агробізнес сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/10912-rynok-ovochiv-vidkrytoho-gruntu-ta-teplychnykh.html>
4. Рудь В.П. Інноваційна діяльність на овочевому ринку та її роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2016. Вип. 7. С. 138-145.
5. Філімонов Ю.Л. Сучасний стан овочівництва відкритого ґрунту. *Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування»*. 2002. № 7. С. 230–234.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Логоша Р.В. Трансформації ринку овочів в Україні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. Вип. 3 (8). С. 55–67.